

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Пришляк Оксани Юріївни на дисертаційну роботу

Білоножко Олени Вікторівни на тему

«Розвиток педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю – 011 «Освітні, педагогічні науки».

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена зміною освітньої парадигми в Україні внаслідок євроінтеграційних процесів. Упровадження концептуальних засад НУШ передбачає докорінний перегляд вимог до вчителів, адже нова школа потребує педагога, здатного реалізовувати компетентнісний і дитиноцентрований підходи, готового навчатися впродовж життя, який може гнучко реагувати на виклики сьогодення. Педагогічна культура вчителя у нинішніх умовах є динамічним феноменом, який постійно оновлюється і збагачується.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі філософії і освіти дорослих ЦіПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Тема затверджена вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 10 від 19 грудня 2018 р.) і узгоджено на Координаційній раді Національної академії педагогічних наук України (протокол № 2 від 27 березня 2019 р.). Дисертація виконана в межах наукової теми НДР «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U104637, дата реєстрації 30.10.2020р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків. Дисертація Білоножко О. В. є завершеним науковим дослідженням, яке виконано на належному методичному рівні. Наукові положення, висновки, рекомендації,

сформульовані у дисертації, зроблені на основі детального аналізу науково-педагогічної літератури та інтернет джерел (253 найменування).

Обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційного дослідження забезпечена також використанням комплексу методів наукового дослідження, адекватних його меті і завданням – теоретичних: вивчення й аналіз науково-дослідної літератури для визначення сутності педагогічної культури вчителів, її складників та виокремлення компонентів її структури, з'ясування можливостей інноваційних технологій щодо розвитку педагогічної культури вчителів ліцею; синтез, порівняння, конкретизація, систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних сприяють обґрунтуванню етапів розвитку педагогічної культури, визначенню педагогічних засад та розробленню критеріїв, показників і рівнів розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв в системі методичної роботи; емпіричних: спостереження, анкетування, тестування, бесіди, аналіз відвіданих занять для вивчення рівня обізнаності вчителів ліцею щодо можливостей інноваційних технологій розвитку педагогічної культури вчителів та готовності до їх використання в освітньому процесі, рівня використання інноваційних технологій у педагогічних працівників, рівня сформованості педагогічної культури вчителів; педагогічний експеримент сприяє комплексному визначенню рівнів розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв, що уможливило перевірку ефективності обґрунтованої та розробленої структурно-функціональної технології розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв в системі методичної роботи з використанням інноваційних технологій; статистичних: методи математичної статистики – для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних педагогічного експерименту за допомогою методів описової статистики (групування показників і побудова гістограм, діаграм тощо) та методів індуктивної статистики (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, критерій Фішера φ^* та критерій Пірсона χ^2) – для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Висновки адекватно відображають основний зміст дисертації й презентують результати успішної реалізації поставлених у дослідженні завдань і досягнення мети.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Проведений аналіз дисертаційної роботи дозволяє засвідчити, що здобувачкою отримано вагомі наукові результати. У дисертації цілісно та системно досліджено проблему педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи, а саме: *уперше* визначено сутність поняття «культуротворча технологія» та її ознаки; *уперше* науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено культуротворчу технологію «Розвиток педагогічної культури»; критерії, показники та рівні педагогічної культури вчителів ліцеїв; умови розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи, а саме: координацію та інтеграцію методичної діяльності з розвитку професійної культури вчителів ліцеїв шляхом створення єдиного центру, що розробляє і планує цю діяльність, керує нею і здійснює постійний моніторинг результативності; створення навчально-методичного середовища, яке мотивує і стимулює вчителів ліцеїв до розвитку професійної культури; організацію ефективного обміну досвідом між ліцеями, методичними напрацюваннями у певних галузях знань; активне залучення вчителів ліцеїв до ознайомлення з надбаннями передової навчально-методичної інноватики; *уточнено* зміст поняття «педагогічна культура вчителя ліцею»; *набуло* подальшого розвитку загальне поняття професійної педагогічної культури, технологій методичної роботи та особливостей діяльності вчителів ліцею.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структура рецензованої роботи не викликає заперечень. Вона відзначається достатньою чіткістю, логічністю, послідовністю і містить всі необхідні для дисертаційної роботи структурні елементи: вступ, три розділи, висновки до кожного з розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

У вступі детально обґрунтовано актуальність обраної для дослідження теми, визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету і завдання, представлено

методи дослідження, а також інформацію стосовно публікацій та апробації основних результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи розвитку педагогічної культури вчителів» обґрунтовано методологію дослідження проблеми педагогічної культури вчителів; розкрито зміст педагогічної культури ліцею як професійної компетентності і подана її структурно-критеріальна характеристика; проведено аналіз практики методичної роботи щодо розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв.

У другому розділі «Технологія та умови розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи» дисертанткою сформульовано педагогічні умови розвитку професійної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи; здійснено теоретичне обґрунтування технології розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи; визначено критерії та показники розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи.

Третій розділ – «Експериментальна перевірка ефективності технології та умов розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи» – присвячено аналізу проведення та інтерпретації результатів педагогічного експерименту. У цьому ж розділі авторкою подано методичні рекомендації щодо розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи.

Результати дослідження узагальнені у висновках. Додатки органічно доповнюють текст дисертації, містять цікаву і корисну додаткову інформацію з теми дослідження.

Дисертаційне дослідження є повністю завершеним. Авторка дослідження досягла мети, успішно вирішивши поставлені завдання.

Щодо першого завдання – на підставі аналізу наукової літератури з проблем розвитку педагогічної культури обґрунтовано теорію і методологію дослідження педагогічної культури вчителя, визначено провідні методологічні підходи до аналізу означеного поняття (системний, культурологічний, компетентнісний, аксіологічний та синергетичний), окреслено зміст поняття

розвитку педагогічної культури вчителя, визначено зміст і структурно-критеріальну характеристику педагогічної культури вчителів як міждисциплінарного поняття в педагогічній науці, обґрунтовано методи і методики дослідження. Доведено необхідність залучення кількох методологічних підходів до аналізу проблеми розвитку педагогічної культури вчителів.

Відповідно до другого завдання – визначено чотири структурні компоненти педагогічної культури вчителя ліцею в системі методичної роботи, а саме: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-праксеологічний, особистісно-творчий, рефлексивно-оцінювальний. До кожного компонента обрано відповідні критерії та показники оцінювання педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи. Критеріями ціннісно-мотиваційного компонента визначені: система ціннісних орієнтацій та професійно-особистісна мотивація.

Вирішене і третє завдання дослідження – сформульовано визначення культуротворчої технології як такої, що спрямована на розвиток складових педагогічної культури вчителя ліцею, а саме: морально-духовних якостей і цінностей особистості, професійних знань, умінь та навичок (педагогічної компетентності та педагогічної майстерності в системі методичної роботи), Soft skills та Hard skills у системі методичної роботи. Обґрунтовано й експериментально перевірено технологію розвитку педагогічної культури вчителів.

У відповідь на четверте завдання дослідницею розроблено методичні рекомендації щодо розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв. Доведено, що більш глибоке ознайомлення вчителів ліцеїв з методичними надбаннями в тих галузях знань, які для їхнього освітнього закладу не є профільними, сприяє розширенню загального кругозору, поглиблює розуміння предмету, а також створює умови для системного упровадження інтегрованих занять.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що дисертація містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати упровадження культуро творчої технології

«Розвиток педагогічної культури», що мають істотне значення для освітньої галузі та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

Практичне значення дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій щодо розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи; форм методичної роботи відповідно до програми професійного розвитку на базі культуротворчої технології «Розвиток педагогічної культури»; навчально-методичного середовища «Розвиток педагогічної культури» на базі веб-сторінки офіційного сайту Кременчуцької гімназії № 1 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (<http://surl.li/nromw>).

Результати дослідження можуть бути використані у процесі методичної підготовки вчителів ліцеїв, підготовці методичних комплексів, підручників і методичних посібників. Матеріали дисертаційного дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок з досліджуваної проблеми.

Основні результати впроваджено в освітній процес Кременчуцького навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів - позашкільний навчальний заклад» №2 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 01.08.2022 р. №01-20/192), Кременчуцької гімназії №21 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 07.09. 2022 р. № 01-26/ 225), Кременчуцького ліцею №25 «Гуманітарний колегіум» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 14.09.2022 р. №01-24/163), Кременчуцького ліцею № 4 «Кремінь» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 14.09.2022 р. №01-25/155), Кременчуцького ліцею №30 «Олімп» ім. Н. М. Шевченко (довідка про впровадження від 20.09.2022 р. №02-07/303), Кременчуцького ліцею № 5 імені Т.Г. Шевченка Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від

21.09.2022 р. №01-23/276), Кременчуцького ліцею № 6 «Правобережний» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 21.09.2022 р. № 01-20/335), Кременчуцького ліцею № 13 «Авіор» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 21.09.2022 р. №02-09/196), Кременчуцького ліцею №10 «Лінгвіст» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 29.09.2022 р. №183), Кременчуцького ліцеї № 17 «Вибір» імені М.Г.Неленя Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка про впровадження від 03.10.2022 р. № 01-22/394).

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. У результаті аналізу дисертаційного дослідження і публікацій Білоножко Олени Вікторівни з'ясовано, що основні результати дослідження достатньо повно відображені в публікаціях авторки. Про це свідчить наявність 15 наукових праць, із яких 4 одноосібних публікацій у фахових виданнях України в галузі педагогіки (наукометричних виданнях), 1 стаття у співавторстві, 10 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій.

Дані про відсутність запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикацій, фальсифікації. Представлений до захисту текст дисертації є оригінальним. Виявлені за допомогою програми Unichек текстів співпадіння (цитування) мають відповідні посилання на джерела, які внесені до списку. Запозичення, які є в тексті роботи, не мають ознак плагіату. Робота визнається самостійною.

Дискусійні положення, недоліки та побажання.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру.

1. Вважаємо за доцільне висловити побажання щодо змістового наповнення підрозділу 1.2 «Зміст і структурно-критеріальна характеристика

педагогічної культури ліцею як професійної компетентності». У цьому підрозділі дослідниця приділила належну увагу аналізу українського досвіду розвитку педагогічної культури вчителів у системі методичної роботи. Проте щодо аналізу зарубіжного досвіду розвитку педагогічної культури, то вважаємо, що він носив би більш системний характер за умови розкриття специфіки розвитку професійної культури не лише у Республіці Польща, а й в інших країнах. Порівняльна характеристика посилила б доказовість дисертаційного дослідження.

2. Наступне побажання стосується підрозділу 2.2 «Теоретичне обґрунтування технології розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи», в якому дослідниця визначає коло учасників емпіричного дослідження – вчителі усіх ліцеїв м. Кременчук. Вважаємо, що варто було б дещо розширити географію дослідження, залучивши учасників з сільської місцевості (опорні ліцеї) та інших міст Полтавської області. На наш погляд, це б сприяло посиленню обміну досвідом між ліцеями.

3. У цьому ж підрозділі дисертантка зазначає, що до заходів в межах технології розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв залучаються провідні освітні установи області, зокрема, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського та ін. Вважаємо, що в умовах диджиталізації освіти й упровадження дистанційного формату варто було б залучити не лише названі ЗВО, а й інші провідні установи неперервної освіти, зокрема, й ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

4. Подана у підрозділі 2.3 «Критерії та показники розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи» система критеріїв оцінювання педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи та показників, на наш погляд, занадто складною. Кількість показників за рахунок об'єднання схожих могла б бути зменшена.

5. Позитивно оцінюючи інформаційне і прикладне наповнення додатків до дисертації, особливо що стосується авторської програми семінарів, тренінгів і круглих столів, вважаємо, що в додатки доцільно було включити

інші заходи, представлені на веб-сторінці навчально-методичного середовища «Розвиток педагогічної культури».

Висловлені зауваження і побажання не є принциповими і не впливають на загальну високу оцінку проведеного дослідження, в процесі якого дисертантка проявила вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію, здатність до самостійності, критичності і гнучкості мислення.

Висновок.

Дисертаційна робота Білоножко Олени Вікторівни на тему «**Розвиток педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи**», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке відзначається науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, повністю відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Усе це дає підстави для присудження авторці – **Білоножко Олені Вікторівні** наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» (01 – Освіта/Педагогіка).

Офіційний опонент

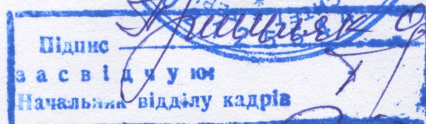
доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Тернопільського національного

педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

Оксана ПРИШЛЯК

Handwritten signature